

Милосав Славко Пешић

Х У Љ А

Пролеће је, мада очекивано, дошло изненада, нагло, силовито, незадрживо, с бујицама, поплавама, одронима и болештинама. Тек што је сунце показало своју милост, Руишћевци, лењо, какве их творац даде, у буљуцима, почеше да се извлаче из кућа као из змијских, тесних шарених, неподесних и дотрајарих кошуљица, жељни топлоте, праве, свемогуће, непролазне и старог друштва, целомудрених разговора, ослобођени тешке, ућбане одеће, стеге четвороугаоника набијених мемлом и дуванским, љутим, димом. Они, пак, што живот немарно уситнише по кафанама, посебно у загушљивој и смрадној ТРНОВОЈ РУЖИЦИ, невољно, на глас (чији?) да је прсло пролеће, оставише угрејана и усмрдела места, да би, на часак, ритуално, протрљавши закрмељавеле, од дима, болне, очице, угледали, одиста, сунце, друкчије, топлије, издашније али забрављено, далеко, за многе, краткопамтљиве и малодушне, већ бивше, нестварно, туђе и удахнули мало чистог ваздуха, који им је, уистину, деловао као нешто потпуно непознато, ново опијајуће, потом, изнова, да не остану без расклимане столице, масног, штрокавог седишта разглављеног наслона, без ћошка за столом, улетали у отежали кафански киселкасти воњ устајалости и запуштених људских телеса, а Руишћевке, ех оне, распусне лепотице, трсне, тврде, узносите, свесне свог тела, недодирнуте руишћевским мушким дахом а камоли руком или, далеко било, чим телеснијим, живахнијим, несавладивим, Баволским што навлачи само омразу и невољу сваковрсну, премегање по устима доколице, модрице судове и болнице, свуда јахане до изнемоглости, страшно, дивље, сатирски, до самоуништења, изван сваког осећаја за удове, сласт, љубав, препуне страсти, чудесне вештине и семена, у сталном и великом, несвесном, страху да ће све брзо проћи а неће се наживати, надавати и наузимати јер пламен брзо гасне остављајући пепео ништавилу, у Руишту светице, слатке, чедне, скрушене, миле, на одстојању, неухватљиве, изнад сваке чуљности, претворне, чуване и припремане

за боље прилике и друга, нека, недосањана, времена, знак пролећни дочекале су као дар несвагдањи, небесни: и оно мало, смишљено и зналачки покривеног омамног тела, на коме се много наслућивало изазивајући жељу а доста, богме, и видело, сад открише и последњем немирном, живахном и истраживачком руиштовском свевидењем, уживања жудном, оку. Одиста, бунде, још не скидоше. И рашта би?! То лепо и немарно а изазовно ношено топло крзно пружало је вештим и маштовитим неисцрпне могућности за показивање у танким, немирним, скоро прозирним хаљетцима што се враголасто уплићу међ ноге и привијају уз тело или блузицама лежерно прикопчаним.

ПОРТОГА

Руиштовци су крмелјиво гледали и облизивали се, за тубим чезнули, своје, будно (мишљаху) чували, док им се млади, пробуђени, уд мешкољио па су га, једнако, протежући се, поносно, као у сну, несвесно, премештали из улепљене ногавице у другу, тек скорелу.

И свашта, при том, помишљали. И себе, у приликама и ситуацијама, разним, недолечним, са том живом лепотом, замишљали, па дрхтали, горели.

Било је, одиста, и оног женског радајног живља и пре него што је отворена Фабрика пластичне амбалаже ФАПМ и у Руиште примамила многе па кад се капије нису довољно отвориле неке стадоше да продају што имају, најпре невешто, стидљиво, притиснуте невољом и нагоном да преживе с надеждом да ће се уз неког привити и искобељати из кала, а потом, како је време одмицало, цурило неприметно, шансе тањиле, мушки измицали, животопо и боре браздале тело, док им је цена падала оне је придржавале, сада много вештије него на почетку, чемерном и страшном али све узаман. Руиштовци су тешко, невољно, скоро дрхтајући и само у великој невољи, ако није реч о јелу и пићу, па и тада уз цењкање до бесвести, дршили кесе праћени крилатицом „Беж“ те слепци иду Руиштовци“ а љубав нити су плаћали нити држали да таква работа има иоле пристојну и помена вредну цену.

Како пролеће крочи у град тако руиштовска радио станица, из часа у час, мимо обичаја и устаљеног једноличног програма, поче панично да обавештава малобројно, доконо и невољно слушатељство, због раздируће зиме у костима притиснуто у столице и приковано снажним ексерима реуме за кућу да се ближи од памтивека најављивани, судњи час, као да се библијска историја дословно и неминовно понавља, и Руишту, попут Дамокловог мача, прети потоп у коме ће вода стајати поврх земље сто и педесет дана, да Дунав (гргољили су радо таласи) надолази и ко зна хоће ли голубица икад стићи, након свега, до копна, и донети, у кљуну, лист маслинов.

Још се земља није ни смлачила кад се отвори небо и киша, даноноћно, нештедимице, осу, попут казне, по Руишту. Шта ли смо згрешили, коме воду натрунили, питаху се Руишtevци згранути, пометени, унезверени, зар је дуг неисплатив? Има ли краја људској невољи и мира у животу, кратком, неухватном што, кад-тад, сву муку и радиност струни? Хоће ли смрт скоро да чукне не би ли се скрасило и душом, занавек, дануло?

Сустизале су се вести из света: иста пропаст све је узела под своје док је Дунав, утркујући се са извештајима о водостању које је руишевска радио станица неуморно емитовала, надоласио брже него што је прогнозирано и више но што је иако очекивао, потапајући најпре приобаља а потом и даље, град, не бирајући, као свако бесловсно створење чудовишне природе, све што се испречило, те Руишевци, склони умовању, закључише, и поред васколике муке, да река, као и смрт, држи исправне теразије правде гутајући удерице, колибе, потлеуше, трошне, црвоточне, труле и мемљиве куће чемерника, божјака, друмовника и згубидана, али и, на другом крају и мало у брда зашле, викендице, дворе и замкове зидане и подизане с пуно пара и архитектонских играрија самоуких градитеља без духа и с погрешном представом о лепом, корисном и мери човековој. Оно што вода, препуна дивље снаге, не потопа, то, неспутана, подлока и тако измаче ослонац. Обрушише се расквашена, набубрела, ровита брда, пронеше се многе накинђурене брдске лепотице. Путеви, грађени брзо, површно, без одговарајуће подлоге и припреме, почеше, нагло и непредвидиво, да слежу, пуцају, да се криве и увијају, да силазе у утробу земље, водоводне и канализационе цеви погрскаше а струју, да се несрећа не множи и зло грана, искључи, на своју руку и одговорност, Лазар Курсула, приучени градски електричар, дошљак.

Однесе враг шалу.

Све очи људи упреше у Дунав. Најслушанија емиција поста извештај о водостању. Страх се увуче међ људе и сан одвуче с многих очију. Линц, Беч, Братислава, Коморан, Естергом, Будимпешта, Дунафелдвар, Баја, Мохач, Бездан, Апатин, Богојево, Илок, Нови Сад, Земун, Панчево, Смедерево, Велико Градиште, Турн Северин, Прахово, Рупчук, Бурђево, Црна Вода, Браила, плус, плус. Плус. Тенденција у порасту.

Док је вода надирала у неограђена дворишта и приземљуше по граадском ободу мало ко је у Руишту озбиљно размишљао о надоласећој стихији. Мечка је била далеко и пропињала се пред туђим, незнатим, далеким, вратима. Да ли?

ПОРТОГА

Град је сигуран, мишљаху, поучен искуством, поплавама, жртвама и високим водостајем, када се, кроз центар, могло само чамцем, одмах после рата утврђен, насут и подигнут за два метра.

Играла је варалица на води, риба је била у дубини, узнемирана.

Мутно се Дунав, није добро носио док се, претећи, убрзано, ближио градском бедему, пристаништу, срцу града. Подземне воде, немилосна претходница, већ су узеле равничарски део Руишта и цистерне су непрекидно затварале круг избацујући незваног госта из подрума, станова и пословних просторија.

ПОРТА

Згледали се Руишtevци, људи ни божји ни вражји.

3.

Једне прохладне и мутне пролећне ноћи, каквих је много на размеђи годишњих доба, Пророк, учен тајним, само њему знаним и доступним белезима, по којима се свеколиког особењачког живота управљао, док се Дунав пропињао, распреми на сувоти, под сојеницом, постељу у чамцу привезаном дугим ланцем за алку изнад прозора. Мада су и други рибари, временом, прокљували многе тајне природе, ћуди и превртљивости реке, не освртоше се ни на Пророков лежај под негостољубивим, ретским небом, ни на необични вез. Ишли су својим послом, мислили о властитим тегобама. Свако има свог црва да га гризе. Све пролази, срећа и живот најбрже а чуда се заборављају пре него што се одомаће, само црв остаје да гризе, да ровари, да мучи. Да сеца. Мира никад и ниоткуд. Многи, пре него што исцуре дан, каквог, и поред невоља које водостај и белосветске кише донеше првих дана пролећа, не би одавно, поспремише алат и, пошто се риба, због долазеће воде, узнемирила, излазак на реку, док се не смири, није био исплатив, закључаше сојенице у којима, ове сезоне нису људски ни присмрдели, и кретоше још неутабаним стазама у град. Шљискала је вода под обућом и гњечила напијена земља. Мрак је падао пре времена, у недоба, густ, лепљив, тежак, не слутећи добра.

Опусте Рибље вратило пре него што оживе. Ранијих година, у ово доба, аласи су долазили; сад, како се време изопачи, одлазе.

Пророк није чезнуо за градом, нити је, особито, марио за градском вревом и људским шаренилом. Рибље вратило, сојеница и Дунав чињаху његов свет, мимо тога ништа није тражио. Ни ново друштво, ни веће удобности. Ништа. Чак се и оног што је, током живота, пре доласка у Рибље вратило, стекао, без много сентимента и премишљања одрекао припремајући се, лако, радосно, за другачији, мирнији, самотнички живот рибара.

Кућу у граду, аласи су, покадшто, у другим ноћима, да прекрате време и одагнају досаду која је често похабала ваљункајуће чамце, по ко зна који пут препричавали додајући јој нове ресе, мада су је сви знали наизуст и многима је те приче било преко главе, кућу, говорили су, близу центра раштрканог Руишта, кућу велику, лепу, пространу и воћњак, некад уређен, у шпалиру, Порок је, пре неколико година, наједном, неочекивано, када је почео да запушта све па и себе, као да је нешто пукло у њему и прекренуло га, продао у бесцење првом, причало се, ко му је куповину споменуо. Продао је лако, без великог погађања и нећкања, као да је хтео да се што пре отараси, да имаће отуђи и скине бригу с врата. И пре него што је купљено добро исплатио Лазар Курсула, електричар, дошљак који је за кућу (о воћу не сањајући) приштедео хранећи се само хлебом и шећером, водом и ваздухом, а требало је да договорени износ намири у три рате, које су се уситниле и протегле као главна година, Антоније Волк се, без освртања, преселио у Рибље вратило, срећан што га више ништа не веже за град, задовољан својим заклоном од пластике, лепенки и лима, брлогом од лишћа, крпа, картона, сунђера, од свега одбаченог. Ни пострижници нису имали мање од Антонија Волка, човека небесног.

ПОВЕЛА
ОКРОВА

Паре од куће, као и кућа с воћем што је, у паметније би руке отишле а да Пророк не би осетио да их је икад имао јер је неко време његову путању од картонског лога до чамца динар разрачвао па је један крак водио и стотинак корака даље, у кафану Живадинке Димитријевић Пилке, предузимљиве жене Драгомира Димитријевића Датале, аласа који је и сам, у више наврата, убеђивао сабрата Волка да паре уложи најпре у кућицу (и показивао му проспект монтажне викендице какву су последњих година производили у Забели а могао је, на сваком кораку, подигнуту на соје, видети у Рибљем вратилу) јер ће снага брзо ишчилети а онда збогом Дунаве и свете. Рибарење тражи снагу и здравље а не само љубав и добру вољу. Онда, говорио му је Датала уз бокал и сифон, чамац би ваљао направити. Стари је дотрајао а и да није, шта је вечно? Оставиће га једном, кад му, као што бива, буде најпотребнији и о глави се буде радило, на сред реке. Зар му није довољан наук скончање, под бритким елисама гурача, Витића оца и сина код Смедерева? Хоће ли, питао је Датала дипломатски, целог живота моћи да весла раб божји Антоније Волк, руиниран пићем и тешким послом? И одговарао уместо Пророка да неће, неће, неће. Зато памет у главу и мисли сабрати док је времена и оно мало пара које Лазар Курсула не даје ни лако ни брзо иако, да није било Волкове заљубљености и залуђености Дунавом и мрзовоље да мисли о кући и воћу, никада ни би ту лепоту усред Руишта стекао. Ника-

да, брате мој рођени. Па, ред је, ако још има правде на овом гуравом свету и неког паметног распореда ствари и догађаја, умовао је Датула подухваћен вином, кад се већ размножио белосветски накот и Руиште преплавио, да неку вајдицу виде и староседеоци без којих ни ове ваљиве вароши не би било.

И Пилка, грабљивица, стаде уз мужа. Пророк се опирао, климао, одсутно, главом која је бивала, данима, све тежа од пића и мамурлука, да имају право и Датула и Пилка и сви други у Риблием вратилу али да њему није лоше у садашњој кући (кући!? смејао се грохтом Датула, и стакла су на прозорима Пилкине тескобне кафане подрхтавала, куће, велиш, охohoхо, човече, освести се, псима је боље него теби у оном гњилежу) али, како је време одмицало, паре се тањиле, рибари се, на предлог пецароша Дудинке договорише да избегавају Антонија еда би се, бар тако, отргао и освестио. Пилка преста Пророку да точи пиће. Ни за његове паре ни за част што је добијао од ретких намерника и купаца што су, мимоилазећи папрену Задругу, долазили по рибу, Пилка не хте ни да чује.

Тако, уместо да крену на боље, почеше црни дани за Антонија Волка, божјег човека, задовољног најмањим могућим, без жеље и зависти. Тешко му је падала издвојеност од људи којима је, као да је дао завет сиромаштва, пришао и био привржен а како немољива Пилка остаде при своме Пророку скоро да огади пиће. Како и не би? Осим Пилкине сојенице у којој се могло пити и јести, ако затреба и на вересију, других кафана, у близини не беше, ако, дабоне, не рачунамо ВИДИКОВАЦ Мирјане Стаменковић зване Модискиња, која је паре за локал зарадила, у Паризу, као манекен, показујући на ревијама модне крпице, мада су у Руишту, увек спремни да све извргну и подвргну руглу и подсмеху, говорили да је продавала рупице, горе, поред пута, у коју су рибари ретко навраћали јер су се осећали као уљези међ свим тим светом што је, у пролазу, путујући од града до града, неким послом или из задовољства, пролазио кроз Руиште као кроз нужно зло.

У Руишту, истини за вољу, ти путници нису дуго остајали, нису заправо, у Руиште ни свраћали јер је ВИДИКОВАЦ изван вароши, понад Риблиег вратила. Бљештав, с великом терасом, у мермеру, с канделабрима, столњацима у које се, од белине, није могло гледати а да очи не засузе, с конобарицама у кратким панталонама и тесним морнарским мајицама више је одбијао рибаре него што их је привлачио. Чинило им се да им није место у ВИДИКОВЦУ. Свраћали су у њега ретко, готово никако, јер се нису осећали комотно као код куће нити им је било успут, али за невољу, док Пилка и Датула не сконташе где је чучнула златна кока и довукоше замрзвач и пиће, не-

ПЕРСА

куд се, вала, морало. Уосталом, из Рибљег вратила путевинису водили баш на све стране: или у Руиште којег се Пророк гадио и клањао иако је било начичкано кафанама, или у брда, у ВИДИКОВАЦ, или, најчешће, на реку, у рибарење. Све остало било је далеко, изван ногу и памети, изван сећања.

При таквом избору Антоније Волк поче да се трезни, лагано, невољно, помало љут на садруге, разједан изнутра, огорчен и убеђен да су се уротили против њега, а не за његово добро, они, дојучерашњи друзи са воде. Повредили су га, одбацили, мислио је увређен, рањен, не верујући да се човек тако брзо и лако мења, преокреће и заборавља доброту, а посебно ону, доскорашњу, у јелу и пићу. Мислио је да ће истрајати, али живети у Рибљем вратилу, међу аласима, на реци, сам, рибарити издвојен, немогуће је, схвати, најзад, и поче да попушта срамежљиво као скоро доведен.

ПОРЕДА

5.

Ужареног августовског поподнева, кад су пси, у хладу сојеница, сити и пити, досегли дужину кад се кућа не гради, Пророк покајнички крочи у Пилкину кафану. Тражио је Драгомира Датулу, свог саветника у свакој прилици и неприлици. За невољу, мада се томе надао, налете баш на Пилку, која, кад га спази, изви обрве, али не рече, прва, ништа ни доброг ни злог јер није могла тек тако да докучи шта га гони у кафану после толико времена за које је, сигурно, доконао да пиће неће добити па да га дукатима плаћа све док се не тргне, уразуми и уљуди. Она се, истина је, држала тога као да се заветовала и на своју штету одбијала да га услужи. Чудио се, испрва, Волк толикој упорности и тврдоглавости али није имао куд. И тад је попустио. Шта би друго? Горе, на Кокино брдо, у кафану ВИДИКОВАЦ, код Модискиње, да се вере за флашу пива није му падало на ум, не због напора који је такав подухват изискивао јер је на свакојака искушења и пробе стављао своје мишице и тело, већ што му није било слатко да пије с непознатим светом. Осим тога ВИДИКОВАЦ му није био по вољи онако чист, бљештав, префињен. Потом тај свет, докон, распусан, њему потпуно непознат, далек, стран, убијао му је вољу. С ким да пије, коме да се јада, о чему да пева? Гости кафане ВИДИКОВАЦ, пролазници, људи у журби, са својим бригама и начином живота, нису се мешали са домаћим светом, Руиштемцима, поготову не са аласима. Истина, ни Модискиња, мада је кришом од Рибарске задруге и њених ухода, доушника и контролора набављала од аласа свежу рибу за локал, није баш била пресрећна када би јој се довукли, знојни, запуштени и скоро разгађени, набијени мирисом крљушти и блата, грлени приповедачи. Никога, у ВИДИКОВЦУ, не занимају њихове муке, риба-

рска приповедања, ћуди реке, велике обавезе према Задрузи, најмање хркање за столом уз празну флашу. Модискиња јесте куповала од њих рибу, и то не од свих, јер сви нису били у стању да стисну и крчме улов а, руку на срце, ни Дунав није што је некад био па су многи, с мучком, испуњавали обавезе у сталном страху да догодине неће добити дозволу, већ само од неколицине, најчешће од Јове Пејчиновића и његовог брата Стева познатијег под надимком Коњ, за којег се причало да се временсној Мири, кад већ не може конобарицама које су вазда биле узете бољим гостима, завлачи, повремено, мећ ноге. Усталом, причало се, одувек, свашта и за свакога. Нико није био поштећен. Али, нити је Модискиња живела од Рибљег вратила, нити пак, рибари, они прави, од ВИДИКОВЦА. Док је она, по Паризу, продавала што јој је за продају било, они су буљили у водурину. Сад нек причају. То се не плаћа.

Могоа је Пророк да је хтео и имао воље, да оде у кафану ШАНГАЈ Алексе Мاستиловића, али била је далеко од Рибљег вратила а близу Руишта. Да је била на другом крају, што даље, што даље од Руишта, не би Волку било тешко да је посећује, да штогод попије и презалогаци тек ради промене и здравља. Овако, није имао довољно доброг разлога да иде даље од Пилкине кафанице у којој нису, као у ШАНГАЈУ, по зидовима висили опанци, клипови кукуруза, ћилимчићи, предмети исплетени од сламе, свакојаке драгулије и слике разголићених Циганчица, певачица, играчица, ко зна чега све још не, или жичане прелакиране рибе, ракови, чамци и шкољке као у ЛАГУ-НУ Милутина Драгића и квариле му крхко расположење и немирни стомак. Ипак, када је, први пут, омирисао Дунав изблиза, када га је осетио потпуно, приближавајући му се свим бићем, полако, али неумитно, као неискусној невести, одлучивши, ту, напречац, да се приволи реци и, несигурном, лепом и горком, животу рибара, с неколицином људи које је упознао у Рибљем вратилу и нешто раније, у Руишту, у разним приликама прославио је, горе, на Кокином брду, у ВИДИКОВЦУ, ШАНГАЈУ, ЛАГУНИ, РУИШТЕВСКОЈ НОБИ, своју одлуку, нови живот и крштење. Ишли су од локала до локала, сити, пијани, раздрагни, распевани, целе ноћи. Орила се песма, цика, завијање, подврискивање. Давно се тако нешто није збило у Вратилу.

Када се, после три дана мамурлука, све смирило, купио је од Мирка Кривог чамац, стар али очуван, нешто мрежа, уз погодбу да их дотадањи власници Јова Чик, Датула, Пера Мутвак и Миланче Сеља најпре окрпе и у ред доведу, што ови, поштено, без поговора, урадише. Сада је Антоније Волк имао свој алат. Учио је, у одмаклим годинама, оно што, до скоро, мишљаше да нема шта да се учи.

Тако је Пророк започео нови живот. Дан и ноћ доносили су му, наизменично, нове радости, изненађења, наук, као да се поново родио. Све му је било ново, занимљиво, лепо. Све ређе је, нешто због посла на реци, нешто из немара, одлазио кући, у Руиште. Најзад, када је, у колиби од картона, пластике, старог лима, разног отпада, провео три годишња доба, не тужећи се на хладне ноћи, досадне кише, тескобу и неугодност, поче да размишља о продаји куће у вароши. Шта ће му брига на врату? Ко ме да је остави, за кога је чува? Тако науми да све, у Руишту, прода.

Изгледа да је Лазар Курсула, дошљак, електричар, имао више среће но памети да се намери на Волка и приупита, узгред, за кућу. Брзо су се погодили. Волк није тражио ни много ни немогуће. Лазар, научен, од детињства, на сиротињу, стегао се, шећер и хлеб јео, воду и ваздух пио, за црне дане штедео, па брже него што је сањао, кад пробоше неке године и на мало се свиче, поче да гомила паре, да се сили и опушта. Поверова у себе, схвати, горштак, да никад није губио.

ПОВЕРА

Други пут Порок, са друговима, оде на Кокино брдо, у кафане, да прослави своје, дефинитивно, пресељење у Рибље вратило, продају куће и прву, не превелику, рату.

Скупили су се лако јер је насеље малено, збијено, шћућурено близу воде, с краја на крај чује се глас. На води, у чамцу, док разговарају рибари, нема тајни: чује их цело Вратило. Вода носи све, не знајући да таји.

Најрадије би пили ту, међ чамцима, на свом терену, међ својима али превлада глас да то није исто, да треба прославити на другом месту, свака част Пилки и Датумли, а и он ће, разуме се, са њима, али да се мало одвоје од реке, да седну као људи, на сигурном, чистом и да их дворе. Коликогод да им је сметала сва префињеност ВИДИКОВЦА, мермер, канделабри, утутканост и ред, због којих им је пиће, некако, застајало и гребало по грлу, мило им је било да гледају како их служе набреккле, утегнуте конобарице у панталоницама и морнарским мајицама, док им очи, враголассто, играју.

Опет је славље трајало сву ноћ, пучало је Кокино брдо као никад раније, песма је, невешта, груба неуједначена, вишегласна, летела по мраку, расецала Рибље вратило, указивала на живот. Нико срећнији од Антонија Волка. Сијало му се лице, блистале очи, зенице шириле. Пронашао је себе. Да му је да живи још стотину година, да уграби што је пропустио.

Када је Волк добио прву рату Пилка је већ, увелико, била угоститељ, спретна колико је то у Рибљем вратилу било потребно и с пићем које се тражило. Ипак, Во-

лка је нешто вукло горе, да буде међ светом од којег се опрашта, као пострижник, да му покаже ко је Пророк и да за њим не мари, да се повлачи и не учествује више у играма тог, њему вазда туђег, света. Уместо да он покаже, свет тај, непознат, површан, летећи, није ни обратио пажњу на Волка и његову распевану гомилу. Шта се то кога тиче? То питање синило је, изгледа, и кроз Пророкову главу, коснуло га је али је отрпео. Пред зору су се сфуљали до Рибљег вратила, подерани, промукли, тешких глава и удова. Код Пилке, схватили су наједном, као да им је неко шапнуо, најбоље им је. Своји су, какви да су.

7.

ПОРТА

Пилка се, на своју штету, жалећи Волка, држала завета. Волку се, опет, горе, у брда, да се потуца, није ишло. У град по пиће да иде приличило је дангуби, не њему. Тако поче да се трезни. Лагано, сигурно, занавек.

„Где ти је Датула?“ упита Пилку суво, пословно.

„Шта ће ти?“ узврати ова питањем које није било тек тако изречено, без смисла, само да се штогод каже, да уста не остану пушта. Стварно ју је изненадио долазак Антонија Волка, самотњака. Још више је изненадило да он некога тражи. До сада су, увек, тражили њега, Антонија Волка, да помогне, да се нађе, потрчи, причува, скочи, прискочи, донесе и однесе. Пилка није знала да му је тешко пало самавање, много теже него што је претпостављао Дудинка, нарочито и једино оно од како су га сви напустили јер није хтео, од прве, да послуша њихове савете, да паре од куће и окућнице не пропије, не баци у ветар и у Дунав испиша већ да се, колико се то може, кад се већ определио, окући на Рибљем вратилу, купи монтажну кућицу, сви ће помоћи да је монтира и подигне на соје, да набави бољи чамац и мотор, да, бар неку вајду, на измаку, види. Љутио се што брину његову бригу и што га не оставе, већ једном, на миру, а када се то одиста и десило, наједном му је засметала та изненадна тишина на коју није свикао, избегавање, охлађеност, мук. Нису му више биле слатке пољаве, пшшке, крпе и картони, пластика и поливинил. Ни вода, ни риба. Ништа. Болест је, пред импровизованим вратима, полегла по прагу, напета, чекала. Тражио је мир, стегао га је немир. Најпре нервоза, потом несаница почеше, све чешће и упорније па му праве друштво. Поче сам са собом, наглас, да разговара.

„Треба ми“, одговори, кратко, суво као и малочас, а да, у ствари, ништа, од тог и таквог одговора, Пилка не сазнаде. Хтеде да му, нешто нервозна од јутрос, одсече „кад ти треба иди па га тражи“, али се предомисли, сажаљевала га је. Био је мираан човек, добре душе, мек, ситница би га, мушког, расплакала, па је то укочи. Нека га носи Ђаво, помисли и промрси:

„Тамо је, на тераси“.

Око сојенице, целом дужином, пружала се тераса на којој су гости, углавном рибари, проводили највећи део времена, густирајући. Повремено би наишао неко из града, погнo с ногу док му не донесу рибу и хватао маглу. Тамо, Пророк нађе Датулу, заваљеног, у полусну.

8.

Да није досадних мува које су се устремљивале на лепљиву мушему и масно Датулино лице, можда би и захркао. Овако му муве нису давале прилике. Сад, ето ти и Пророка, парајлије без блага.

Кад Пророк повуче столицу да седне, Датула се трже из полусна и који је, између налета мува, падао.

„Оооооо“ отеже изненађен што га види јер се Пророк после неколико, узалудних, покушаја да добије пиће, потпуно повукао и на Пилкину кафану не хте ни да погледа нити о њој да мисли.

„Пилка,“ зовну, „дај ситну проју“!

Пилка се, у тај мах, мимо Датулиног позива, појави на тераси носећи пиво Бори Мангуну, па кад чу Датулино завијање рече, више за себе, пазећи да је не чује јер би је, какав је горопадник, угњилио ни због чега, „иди бестрага“. Спусти послужавник са пивом на столицу, покупи празне флаше које је Бора цевчио читаво поподне, затим широким, енергичним покретима, при чему се сва њихала и увијала, обриса сто да се муве не купе и стави пред Бору нову флашу, потом се окрете, праћена ужагреним Мангуновим погледом, уђе у кафану и не појави се задуго.

Датулу је августовска жега исцедила свег, до дна. Одавно је решавао да устане и донесе себи пиће али га је мрзело и да мисли а камоли да се помери од стола. Пилка баш није горела од жеље да га, док тако дрежди и чвари на сунцу, двори па му је Пророк дошао као спасење. Датула је добро знао Пилкину настрану нарав коју је, ненадано, испољила од како се сав, заљубљен и препорођен, окренуо другој жени, и та, неочекивана, Пилкина промена (о својој није мислио) доводила га је, често, до безумља, али је трпео, колико се могло, због деце и многих година љубави у којима је била права светица, као што се правно да не примећује како му се Бора Мангун, преко столова, цери јер је чуо кафецикину поруку, па, тешка срца, одлучи да сам донесе пиће. Можда Пилка и не би била толико набусита јер је, ипак, са Датулом, какав да је, дуго делила добро и зло, децу изродила, али видела је да даље не може овако, једна кућа а два господара, поготову што је приметила да Бора све чешиће навраћа на пиво. Њу није могао да завара: више му је пријало да је гледа док се, с лаким запахом зноја, њише лепљиву мушему и масно Датулино лице, можда би и за-

ПОРТОГА

Будите умерени и скромни у јелу, пићу и љубави, узбрисао уста од пене, мислио је, јасно, само на једно. А до тога, ако Датула овако настави, неће још дуго да чека. Није баш сигурна да би тек тако легла са Бором али његово облизивање њој јасно говори о нечему што је мислила да је, са доласком деце на свет, неповрано прошло: још је пожељна.

„Шта ћеш?”

„Пиво”, одврати Пророк, „ако има хладног.”

„Погледаћу”, рече Датула и лењо се одлепи од столице. Није му се устајало. Пријало му је сунце, пријао му је дан. Све му је било потаман. Због нечега беше врло задовољан. Пророк га је гледао како се удаљава, али, намах се предомисли не сврати у кафану већ поће низ степенице.

ПОСЕБАА

Ишо је, очигледно, да се испразни.

Неко му је, пре два месеца, из области или нужде, ко би сад знао, скинуо дрвена врата са пољског нужника.

Датула није могао да се начуди чудесну. Које су потребна његова упишана врата? Каква је то шала? Али, пошто уздуж и попречно претражи топољар по Рибљем вратилу, све псујући и звезде скидајући, два дана скрати живот, диже руке. Направиће друга, реши па никако да нађе времена. Стално је био на рибарењу или је дремунцао на тераси. Ко ће још, по августовској јари да се бакће с нужничким вратима??! Зиму проводи у Руишту, у комфорној кући, лети му, у Вратилу, баш и нису потребна врата. Неће му шкодити да се мало, док седи на сандуку, проветри.

Није хајао за Пилкине прекоре. Како, од света, да оде у нужник? Зар сви треба да гледају њену срамоту? Освести се Датула? Датула!

9.

Пророка најпре поче да хвата досада потом и дремка. Пилка га не удостоји пића ни погледа па је седео за столом као коњ за празним јаслима. Није имао сат, али судећи по сунцу, Датула би пешке отишао до Руишта и вратио се. Није, ваљда, сад нашао да прави врата. Можда му је, прође кроз Пророкову главу пуну другачијих брига, опет на мушкост села она новинарска радодајка.

Како са Датулиног нужника нестадоше врата тако цело рибарско насеље знаде када Датулу притера. Седео би на сандуку као да је на тераси своје кафанице, читао новине, гледао како Дунавом клизе лађе, отпоздрављао познаницима и пријатељима. Ко му је украо врата мора да се јео од муке јер је Датули било лепше без њих. Уживао је, блажен. Открио је, с изненађењем али и задовољством, да му прија кад га гледају. А сви су га видели. Неки су му, можда, мало и завидели, нарочито после оног

дана када Љупче Зисов, поштоноша, ваљда по први пут од настанка рибарског насеља, свратио у Вратило службено, носећи, за Датулу, необичну поштиљку. На неуобичајено дебелом писму, пристиглом из бела света, писало је: DONAU, YUGOSLAVIA и — прилепљена Датулина слика. На слици Датула, веома озбиљан, медитира на сандуку свог пољског нужника. На левој страни види се део разапете мреже, на десној табла с бројем километара. У писму беху још три примерка илустроване ревије са Датулином сликом преко пола странице. Фотографије је сигурно начинио неки довитљиви турист, са брода, телеобјективом.

Датула се слици обрадовао као дете. Био је ван себе од радости коју му Пилка помути када се жестоко успротиви Датулиној намери да једну од тих слика урами и окачи на кафански зид. Датула у томе није видео ништа лоше а Пилка је прошла без боја само захваљујући мужевљевој превеликој радости због слике коју је, најзад, пажљиво окројио с коверта, ставио у поливинил па зачуцао у нужник, повише главе. Остале је чувао као зенице.

Увек би се смејао док је гледао у ту слику. Било му је мило, шта ли. Кад би га рибари видели како граби кроз топољар говорили би: оде на сликање. То се њему допало па би, понекад, напуштајући друштво обзнанио: „Одох на сликање!”

10.

За догађај са сликом, ко зна којим путем, дознаше у РУИШТЕВСКИМ НОВОСТИМА и Милена Певало, на састанку редакције, кад је планиран број, предложи да о томе штогод напише. Пошто су се остали сложили, Милена, не губећи време, узео фотоапарат, бележницу и магнетофон, ускочи у свој издрдани „спачек” и одјезди у Рибље вратило.

Од првог и јединог доласка Љупчета Зисовог у Вратило више Датулу није било тешко наћи, мада се ни пре тог, по локалну историју, важног догађаја, човек не би претргао. Пилка се намах смрче када виде раздрљену Милену, која, одмах, непогрешиво, кафечика схвати, није од раскида, далеко било, пу пу пу, још кад Датула нареди, с висине и пун значаја, да донесе чист столњак и спреми шарана за ручак, ова само што не пуче од муче и јада. Дуго је тумарала по кафани, богорадала и псовала али говора није могло да буде. Однекуд је извула да изгужвани и не баш блистави столњак, бесна и надурена, укључила пеглу да га мало, тек колико да прође без боја и модрица од узносиог Датале, промандрља. Пеглање није могло вечито да траје па Пилка, мада је мало одложила извршење мужевљеве заповести и поновни сусрет са новинарком, изнесе столњак и виде, не без чуђења, да се тераса, као по команди, напунила аласима. Од толиког света скоро да су попустиле соје Пилкиног малог локала.

Није вредело што је била љута и што је, чим је угледала Милену Певало и чула да тражи њеног Драгомира, мужа венчаног са којим је провела многе године у љубави и слози изродивши децу, делећи добро и зло, осетивши, непогрешивом женском интуицијом, невољу, омрзла, из све снаге, ту белосветску успијушу, ипак је, и поред свега, шарана зналачки, маестрално, припремила да новинарка није издржала, напоскон њена осећања према Живадинки, која јој, руку на срце, ни да је штогод млађа, не би била, а камоли сада, оваква, запуштена и опуштена, израђена, никаква конкуренција, другачија беху, скоро да је није примећивала, те, у неколико наврата, исказа огромно задовољство због ручка каквог, није крила, одавно не кушаше. Но, то, као што је претпостављао промућурни Датула, није могло да задовољи и одобривољи разјарену Пилку. Све је, сиротица, могла да допусти али мешање у брак, који је, за њу, све ове године рада, трпљења и љубави, био светиња, нешто у шта се није смело дарнути нити посумњати, није могла, лако, да поднесе. Зато је све време Датула будно пратио сваки Пилкин покрет. Мада га се жена, нема збора, прибојавала, Датула је био на опрезу: довољан је био мали, несмотрен, покрет Милене Певало, или тек узгредна примедба па да Пилка изгуби представу о реалном, да јој се измакне ослонац, крв шикне у главу, помрачи свест и начини ршум. Брука би, сигурно, пукла као никад што није у његовој кући и фамилији, али, богме, ни Милена не би прошла олако. Бадава је, на сва уста, хвалила ручак и вино које је све више подухватало, Пилка се и не осврте. Што се више Пилка једила и, кад би ушла у кафану, у затворено где је Датула није могао чути и ребра, због гунђања, поравнао, праскала, Милена се подухваћена вином, све више опуштала, расположена. Што је више топлина обузимала то јој је блуза отворенија бивала. Најзад јој поста топло до те мере да несвесно (хм! оте се Бори Мангупу) лако, махинално, откопча још једно, доње, последње дугме на радост окупљење гомиле. Датула се, кад виде да је Милена умислила да је на плажи, трже, поће руком да јој, бар, то треће, последње дугме, које га је могло у напаст бацити, што га малочас, пред ужагреним очима Вратила, као од шале, Милена откопча и показа да испод нема ништа, што се, вала, јасно видело и раније док су јој се брадавице изазовно оцртавале, закопча али га новинарка, нежно, кроз шалу, шљепну по руци.

Од тог овлашног, додира Датули пробоше, читавим телом, неки слатки срси. Није био равнодушан према Миленој изазовној женствености која му се ту, надхват, нудила. „Богме”, помислили узбуђени Датула, „још ће овде свашта бити”. И није се преварио.

Најзад, кад сунце поче да малаксава, Милена упита где се „то” догодило, мислећи, дабоме, на догађај овековечен камером неког туристе који је, не само био дови-

тљив да усними Датулу како, попут Роденовог мислиоца, седи на сандуку свог пољског нужника и медитира о светским проблемима већ и довољно спретан и досетљив да му, уз једноставну адресу, пошаље примерке ревије која га је, веровао је Датула и цело Вратило с њим, прославила. Ако му и није светом пронела лик и позу, као што је веровао, у сопственим очима био је славан а та слава, зна се, већа је од било које друге. Она је најопаснија и најслаба. Она залуђује. Она помрачује.

Датула показа неодређено, широким покретом руке, према топољару.

„Тамо“, рече.

ПОВЕРА
ПОРТОВА

Милена үзе, још једном, ревију са Датулином сликом, унесе се у њу као да тражи длаку у јајету док је Датула стрепео да ће је рукама лепљивим од рибе и лимуна испрљати. Проучавање растера трајало је поприлично тако да Датулу већ поче да хвата зебња. Најзад новинарка закључи да фотографија није најпогоднија за репродуковање у РУИШТЕВСКИМ НОВОСТИМА и рече да не може, поуздано, то да тврди али би она, ипак, за сваки случај, кад је већ понела апарат, на лицу места, начинила још који снимак а ако технички уредник каже да је савим довољна слика из ревије, она, дабоме, нема ништа против. Колико се она разуме у фотографију па, на крају крајева, и у новинску фотографију, најбоље је, због аутентичности, а и да би се избегле деформације настале снимањем телеобјективом, да она начини неколико снимака. Што да не, помисли Датула, од тога, сигурно, неће болети глава.

„Да испијемо, најпре“, рече доливајући Милени вино.

Пошнице још по чашу (Милена се показала достојним партнером) па усталоше. Хтеде и радознала булумента да пође али Бора, кроз зубе, шеретски, упита да ли стварно толико чезну за Датулином гузицом. Камарила се, исмејана, покуњи.

Док су силазили дрвеним степеницама Милена поспрну, рибар је придржа да се не скомата и више је, до нужника, не пусти. Кад сишлоше, Милена се, мазно приви уз аласа можда да би терала инат разгоропабеној а немоћној Пилки која је непрестанце, одозго, са терасе, надвијена над оградом, богорадала. Бора Мангуп се после клео да је рођеним очима видео како је Милена, кад се докопала земље и слободније загазила, руком, као случајно, овлаш, тек толико да алас излуди од жеље, прешла преко Датулиног набреклог шлица.

„Пилка“, зарокољи Коњ, „лудо‘ спасавај га док не буде касно. Залудеће га ова камењарка.“

Доколичари сложено загрејаше, потврдише.

Пилки је мало требало. Већ се, ионако, у њој све кувало. Уосталом, ако неко треба нешто да расправи то су Датула, њен муж, сапутник кроз добро и зло, и она, Пилка, домаћица на гласу која никоме није остала дужна па неће, вала, ни Стеви Коњу.

„Пи ти си”, одврати Пилка спремно циљајући на Стевину везу са Модискињом, „стручњак за камењарке. Што им се не придружиш?

„Није дошла код мене”, одговори Коњ неспремно. „Зна она да ниси ни за шта.”

Стева, с презрењем, штрцну пљувачку кроз ретке зубе. Није знао шта да одговори а да је не увреди. Увреди ли је, а она се, по обичају, потужи Датули, неће ваљати. Зато оћута.

„Ево”, рече Датула кад стигоше, „овде”.

„Одлично”, рече Милена гледајући у светломер. Било је довољно сунца да направи коректне снимке, „заузмите, молим вас исти положај као на оној слици.”

Датула, још једном, пун милине, погледа на слику из ревије што је стајала на зиду нужинка заштићена поливинилом од мувосерина. Знао је, наравно, позу напет, понављао ју је свакодневно али је радо бацао поглед на њу. Затим, задовољан, седе, десном руком наслони се о колена, леву лежерно спусти међ ноге као да позира старом Родену. Док се Милена мајала око фотоапарата, одређујући елементе снимања, Датула се узбуђивао гледајући како се, кроз танану сукњу, оцртавају новинаркини облици. Би му топло.

„О, не, не тако”, жустро се успротиви Милена. „Молим вас, све као на слици. Не можемо обмањивати читаоце.”

„Ова је пијана”, помисли Датула, али као да је само на овај знак чекао, без размишљања, уста, откопча каиш, свуче панталоне, па одмах, не оклевајући, смандрља и гаће. Кад Милена Певало, коју зналци још на студијама, без попа и водиче, покрстише у Шевало, изоштравајући слику, угледа, у тражилу, док се спремао да седне, обилату Датулину мушкост, диже, у неверици, очи с апарата, приђе раширених зеница, ухвати за довратак- испусти фотоапарат, и умало се, уз грлено и отегнуто „ооооо”, обезнани.

(одломак)

ПОВЕЉА
ОКРОВА